

УДК 05.336.4:658.5

Г. А. Лаашкун,

асистент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг

А. Ю. Шахно,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, організації та управління підприємствами, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг

Т. І. Паустовська,

к. е. н., доцент, старший викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами, ДВНЗ "Криворізький національний університет", м. Кривий Ріг

ПРОБЛЕМИ КІЛЬКІСНОЇ ОЦІНКИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

H. Lashkun,

assistant of the department of economics, enterprise organization and management, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

A. Shakhno,

PhD (Economics), assistant professor department of economics and enterprise organisation and management, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

T. Paustovska,

PhD (Economics), assistant professor, senior lecturer department of economics and enterprise organisation and management, SIHE "Kryvyi Rih National University", Kryvyi Rih

PROBLEMS OF QUANTITATIVE ASSESSMENT OF INTELLECTUAL CAPITAL, AS COMPONENT OF NATIONAL HUMAN CAPITAL

У статті узагальнено наукові підходи щодо визначення категорії "інтелектуальний капітал", структури та оцінки інтелектуального капіталу підприємства. Виділено мотиви вимірювання інтелектуального капіталу, серед яких, формування стратегії; моніторинг виконання стратегії; допомога в прийнятті рішень про диверсифікацію і розширення; використання результатів вимірювання як основи для винагороди; надання інформації всім зацікавленим особам про очікуване зростання вартості підприємства за рахунок його інтелектуальних активів.

Серед підходів до вимірювання інтелектуального капіталу розглянуто групу синтетичних методів (ROA та MCM), спектр використання яких: оцінка ринкової вартості акцій; ситуації злиттів і поглинання; бенчмаркінг компаній однієї галузі; звіти про стан інтелектуального капіталу компанії та групи методів, заснованих на системі показників (DIC і SC), використання яких доцільне при моніторингу як комерційних, так і некомерційних організацій; моніторингу окремих підрозділів; бенчмаркінгу компаній однієї галузі; складанні звітів про стан інтелектуального капіталу компанії.

На основі відповідного порівняння та зіставлення визначено переваги та недоліки методів оцінки інтелектуального капіталу підприємства. Сформовано пропозиції щодо формування оптимального інструментарію оцінки інтелектуального капіталу підприємства. Акцентовано увагу на доцільності отримати якість, і тільки потім переходити до оцінки складових інтелектуального капіталу підприємства. Фрагментарні "уривки" (оцінювання ринкових активів; людських ресурсів тощо) без якості не здатні сформувати потужний інтелектуальний у вартісному вимірі капітал. Кожне сучасне підприємство має обирати самостійно "портфель" методів оцінки інтелектуального капіталу в залежності від галузі, стратегічних цілей, зарубіжного досвіду, врахування власних помилок.

The article generalizes the scientific approach to the definition of the category of "intellectual capital", the structure and evaluation of the intellectual capital of the enterprise. Motives for measuring intellectual capital, among which the formation of a strategy; monitoring of strategy implementation; assistance in

making decisions about diversification and expansion; use of measurement results as a basis for remuneration; providing information to all interested persons about the expected increase in the value of the enterprise due to its intellectual assets are allocated

Among the approaches to the measurement of intellectual capital is considered a group of synthetic methods (ROA and MCM), whose range of use: the assessment of the market value of shares; M & A situations; benchmarking of companies in one industry; reports on the state of the company's intellectual capital and a group of methods based on a system of indicators (DIC and SC), the use of which is useful in monitoring both commercial and non-profit organizations; monitoring of individual units; benchmarking of companies in one industry; compiling reports on the state of the company's intellectual capital.

Based on the appropriate comparison and comparison, the advantages and disadvantages of the methods of estimating the intellectual capital of the enterprise are determined. Proposals on the formation of optimal tools for assessing the intellectual capital of the enterprise are formed. The emphasis is on the expediency of obtaining quality, and only then should to evaluate the components of the intellectual capital of the enterprise. Fragmentary "excerpts" (valuation of market assets, human resources, etc.) without quality are not capable of forming a powerful intellectual value-based capital. Each modern enterprise should choose a "portfolio" of methods for evaluating intellectual capital, depending on the sector, strategic goals, foreign experience, taking into account own mistakes.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, нематеріальні активи, ресурсний портфель, інфраструктурний актив, людські ресурси.

Key words: intellectual capital, intangible assets, resource portfolio, infrastructure asset, human resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

Не так давно інтелектуальний капітал піддавався оцінці в ситуації найближчого продажу підприємства (компанії). Якщо основна частка активів підприємства являється нематеріальною, це не означає, що оцінка інтелектуального капіталу не має сенсу. Гроші — це універсальний засіб того, щоб зрозуміти, якщо вартість підприємства зростає, то і воно стає більш "дорогим", ціннішим в очах потенційних інвесторів.

Водночас постає логічне запитання щодо того, чому більшість власників бізнесу не оцінюють свої нематеріальні активи, як саме собою зрозуміле. Логічне пояснення цьому існує, адже, по-перше, вони не вбачають у цьому реальної необхідності; по-друге, вони не володіють дієвими інструментами та найбільш оптимальними методами оцінки.

Різноманіття методів вимірювання інтелектуального капіталу, їх постійне оновлення і поповнення не дозволяють сьогодні говорити про усталену класифікацію підходів і методів, а також загальні принципи їх застосування. Причиною цього є те, що основним джерелом нових методів вимірювань інтелектуальних ресурсів служать консалтингові агентства або самостійно розроблені самими компаніями системи моніторингу конкурентних переваг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Концепція інтелектуального капіталу спрямована на теоретичне і практичне обґрунтування процесів перетворення інтелектуальних ресурсів в результати діяльності компанії. Найбільш відомими прихильниками даної концепції є Т. Стюарт, Л. Едвінсон, Е. Брукінг, Н. Бонтіс, Д. Андріссен, К.Е. Свейбі, Й. Руус.

Інтелектуальний капітал підприємства як об'єкт оцінки був предметом дослідження чималої кількості зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед зарубіжних науковців варто відмітити Е. Брукінга [1], Т. Стюарт [6],

Й. Рууса, С. Пайка, Л. Фернстрема [7]; серед вітчизняних О. Грішнова [2], Л. Осмятченко [5], К. Сердюкова [2] та ін.

Практично всі праці з цієї тематики мають вузькоспеціалізований характер, і майже немає робіт, узагальнюючих у собі проблеми визначення, структури та оцінки інтелектуального капіталу підприємства.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

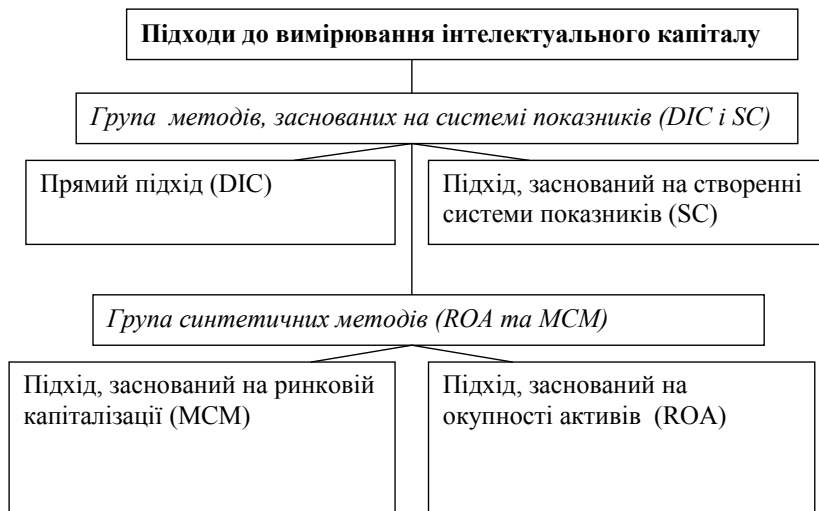
Метою статті є узагальнення наукових підходів щодо визначення, структури та оцінки інтелектуального капіталу підприємства; виявлення "вузьких місць" існуючих методів оцінки інтелектуального капіталу підприємства та формування пропозицій щодо формування більш оптимального інструментарію оцінки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інтелектуальний капітал — термін для позначення нематеріальних активів, без яких компанія не може існувати. Увесь наявний інтелектуальний капітал підприємства Е. Брукінг умовно розподіляє наступним чином: ринкові активи; інтелектуальна власність як актив; людські ресурси; інфраструктурні активи [1, с. 31].

У теоретико-методологічному аспекті залежно від рівня дослідження складові інтелектуального капіталу дещо відрізняються. Так, професор О.А. Грішнова у своїх наукових працях стверджує, що на перших двох рівнях (індивідуальному та рівні підприємства) людський капітал за своєю соціально-економічною сутністю є складовим елементом інтелектуального капіталу. У той час, як на макрорівні людський капітал поглинає в собі інтелектуальний та соціальний капітали і вже останні слід вважати його складовими частинами [2, с. 36].

Інтелектуальний капітал — це матеріал інтелектуального рівня, який містить в собі знання, досвід, інформацію, інтелектуальну власність і який приймає безпосередню участь у створенні цінностей, які по праву називаються інтелектуальним капіталом.

Рис. 1. Найбільш відомі підходи до вимірювання інтелектуального капіталу

Джерело: складено авторами на основі [6—9].

ваються колективною розумовою енергією. Звісно, її важко виявити, і ще важче управляти нею. Але, як слушно зауважує Т. Стюарт, якщо керівником вона завчасно виявлена, він є переможцем [6, с. 12].

Інтелектуальний капітал — частина ресурсного портфеля компанії, про що зазначали у своїх працях Руус Й., Пайк С., Фернстрем Л. Серед головних характеристик (властивостей) інтелектуального капіталу вони виділяють: опис ресурсу; хто володіє і контролює; економічну поведінку; адитивність; інформаційну асиметрію; конкуренцію (змагальність) ресурсу; виключність [7, с. 12].

Основним мотивом управління інтелектуальним капіталом служить прагнення підвищити ефективність роботи підприємства в цілому. У загальному випадку метою вимірювання інтелектуального капіталу на рівні підприємства є своєчасне забезпечення всіх зацікавлених осіб (як всередині підприємства, так і поза ним) якісною та достовірною інформацією про стан інтелектуального капіталу.

Науковці виділяють ряд основних мотивів вимірювання інтелектуального капіталу: 1) формування стратегії компанії; 2) моніторинг виконання стратегії; 3) допомога в прийнятті рішень про диверсифікацію і розширення компанії; 4) використання результатів вимірювання як основи для винагороди; 5) надання інформації всім зацікавленим особам про очікуване зростання фірми за рахунок її інтелектуальних активів.

При цьому варто зауважити, що перші три мотиви пов'язані з внутрішнім процесом прийняття рішень, як і мотиви максимізації операційного результату, що виражається в генеруванні виручки при найменших витратах, і підтримки найкращих взаємин з постачальниками і клієнтами. Четвертий мотив відноситься до сфери управління персоналом, а п'ятий — до сигналізування стейкхолдерам компанії [7, с. 42].

Критерії при розробці системи вимірювання (оцінки) інтелектуального капіталу наступні: прозорість і достовірність; економічність (співвіднесення вигод і витрат); співвіднесення зі стратегічними і тактичними цілями компанії; генерування необхідної інформації для акціонерів, інвесторів та інших стейкхолдерів [8, с. 12].

Як зазначалося раніше, на сьогодні існує чимала кількість підходів до вимірювання інтелектуального капіталу. Вони є досить різними у силу своєї "ваги", у силу використання різних індикаторів, показників тощо.

Розглянемо найбільш відомі підходи до вимірювання інтелектуального капіталу (рис. 1).

Прямий підхід до вимірювання інтелектуального капіталу (Direct Intellectual Capital methods — DIC) передбачає грошову оцінку вартості інтелектуального капіталу за допомогою визначення його різних складових. Як тільки компоненти визначені, вони можуть бути безпосередньо оцінені або окремо, або за допомогою агрегованого коефіцієнту (Intellectual Asset Valuation, Technology Broker і ін.)

Підхід, заснований на ринковій капіталізації (Market Capitalization Methods — MCM) — де розраховується різниця (відношення) між ринковою капіталізацією компанії та її акціонерним капіталом (Tobin's q, Market-to-Book Value і ін.)

Підхід, заснований на окупності активів (Return on Assets methods — ROA) — додана вартість (прибуток до оподаткування компанії) зіставляється з відповідними активами компанії (EVA, VAIC, Calculated Intangible Value та ін.).

Підхід, заснований на створенні системи показників (Scorecard Methods — SC). Спочатку визначаються різні складові інтелектуального капіталу, а потім розробляються показники та індекси, які далі будуть представлені в системі показників або в діаграмах (Skandia Navigator Balanced Score Card, Value Chain Score Board, Business IQ і ін.)

Сфери застосування вище названих підходів до вимірювання інтелектуального капіталу також досить різні.

Група синтетичних методів (ROA та MCM):

- оцінка ринкової вартості акцій;
- ситуації злиттів і поглинань;
- бенчмаркінг компаній однієї галузі;
- звіти про стан інтелектуального капіталу компанії.

Група методів, заснованих на системі показників (DIC і SC):

- моніторинг як комерційних, так і некомерційних організацій;
- моніторинг окремих підрозділів усередині організації;
- бенчмаркінг компаній однієї галузі;
- звіти про стан інтелектуального капіталу компанії.

Щодо переваг та недоліків системи показників, то тут варто відмітити таке:

Переваги: дозволяють проводити моніторинг ефективності використання інтелектуального капіталу; поєднують оцінку ефективності використання як матеріальних, так і нематеріальних ресурсів.

Недоліки: обгрунтування вибору індексів (показників) спірно для різних компаній. Методи, засновані на системах показників, як правило, використовують показники бухгалтерського балансу при обліку немате-

ріальних активів і дозволяють оцінити лише поточний стан без урахування перспектив інноваційного розвитку. Певні індекси, незважаючи на гадану значимість, насправді можуть не давати адекватної оцінки рівня інтелектуального капіталу.

На підтвердження цього можемо сказати, що наприклад показники оцінки інтелектуального капіталу групи підприємств нафтогазового холдингу не можуть бути схожими із підприємствами агрохолдингів; як і оцінка інтелектуального капіталу медіа холдингів не може мати нічого спільного за набором показників із IT-холдингами.

При вимірі інтелектуального капіталу досить складно побудувати реляційну систему вимірювання в силу обмежень щодо виконання низки суттєвих вимог, які пред'являються до неї, а точніше: складно точно визначити межі об'єкта вимірювання; атрибути, що характеризують інтелектуальний капітал, які складно піддаються точній ідентифікації, навіть самі показники іноді перетинаються і є суперечливими; не всі дані для вимірювання доступні.

Внаслідок цього необхідно проводити відповідні дії щодо спрощення точних вимірювальних систем. Зокрема одним із варіантів може бути побудова індикаторних систем.

Результати чималої кількості емпіричних досліджень інтелектуального капіталу зарубіжних дослідників підтвердили ряд гіпотез [6—9]:

- існує позитивний зв'язок між рівнем інтелектуального капіталу та результатами діяльності компанії (групи підприємств);

- на розвинених ринках вплив інтелектуального капіталу виражений сильніше, ніж на ринках, що тільки розвиваються;

- існує певний комплементарний зв'язок складових інтелектуального капіталу.

Звісно, були отримані і суперечливі результати:

- окремі складові інтелектуального капіталу роблять позитивний вплив на результати діяльності компанії (групи підприємств);

- ступінь впливу інтелектуального капіталу залежить від галузі, в якій працює компанія (підприємства);

- ступінь впливу інтелектуального капіталу залежить від розміру підприємства.

Не викликає сумнівів, що питання оцінки і управління інтелектуальним капіталом лежать на перетині декількох дисциплін і вимагають від оцінювача-експерта знання багатьох предметних областей, що стосуються як змісту об'єкта дослідження, так і методології дослідження.

Природа інтелектуального капіталу стала основою для створення конкурентних переваг в умовах нової економіки. Але саме природа інтелектуального капіталу (невідчутність, неаддитивність, неконкурентність, невиключність та ін.) в значній мірі ускладнюють процеси його вимірювання і, отже, управління даним видом активів [1]. Спостерігається певна тенденція формування стандартів щодо відображення, вимірювання інтелектуального капіталу підприємства та управління ним. Цілком можливо, що у найближчій перспективі будуть розроблені і прийняті стандарти по аналогії зі стандартами управління якістю ISO.

Не викликає сумнівів, що нематеріальні активи підприємства не є однорідними [5], саме тому не варто зосереджувати увагу лише на якомусь одному методі оцінки всіх активів. Адже деякі активи, наприклад, торговельний знак або патент оцінити достатньо просто, тоді як інші, зокрема вплив інформаційних технологій або потенціал знань, оцінити набагато складніше. Це пояснюється тим, що існує велика кількість змінних, які мають піддаватися обліку та оцінці. Але особі, яка має здійснювати оцінку варто обрати спочатку щось простіше, і лише потім переходити до оцінювання більш складних проблем. Можемо відмітити, що на сьогоднішній день чимала кількість підприємств України перейняла досвід іноземних компаній і здійснюють оцінку наявного інтелектуального капіталу, звертаючись до розробників програмного забезпечення.

Варто також відмітити, що неабиякий вплив на оцінку інтелектуального капіталу відіграє фактор впливу інфраструктури [4] особливо там, де досить щільно використовуються інформаційні технології. Постачальники систем інформаційних технологій розроблюють методи аналізу витрат та прибутку, щоб переконати клієнтів прийняти рішення щодо інвестування в системи IT-технологій. У випадках, коли інфраструктура інформаційних технологій дозволяє надати нову послугу, її додана вартість може бути обчислена із використанням або вартісного підходу, або підходу, який заснований на аналізі надходжень. Коли в цілях підвищення роботи усього підприємства одну систему замінюють іншою або інтегрують декілька систем, доцільно проаналізувати додаткові переваги, щоб визначити чи справдиться очікувана додаткова вартість інтеграції витрачених на неї коштів. У цій ситуації особа-експерт, яка буде здійснювати оцінку інтелектуального капіталу має навчитися бачити різницю між додатковими опціями, які підприємству "не погано б було мати" і тими, які дійсно принесуть прибуток.

Досить цікавий фактор та суперечливий із позиції "правильної" оцінки — людські ресурси підприємства. Традиційно, цінність працівника виражається в його заробітній платі, окрім цього відомо, що "цінним" працівникам платять більше, а ніж тим, які мають "меншу цінність". Унікальні особистості зазвичай ціняться досить високо, а тому за них тримаються в компанії (на підприємстві). Але вважаємо, що це є досить суперечливим способом розгляду цінності працівника для підприємства. Адже не викликає сумніву той факт, що в ряді випадків ресурси в компанії (на підприємстві) використовуються не у повній мірі: вони можуть мати певний талан у своїй професії та мати цінність, яка не буде відображатися лише в їхній заробітній платі, оскільки вони свою цінність не реалізували. Для того, щоб оцінити трудові ресурси по праву, варто спочатку забезпечити працівника оптимальним для нього робочим місцем, надати спектр завдань, і лише потім здійснювати оцінку. Невикористаний потенціал працівника — це похибка в адекватній оцінці інтелектуального капіталу підприємства в цілому.

Згідно з емпіричними дослідженнями при збільшенні інтенсивності управління інтелектуальним капіталом лише на 1 % схильність до інновацій збільшується на 4 %, а продуктивність праці на 3 % [3, с. 7]

Саме тому, перш за все, необхідно намагатися отримати якість і тільки потім здійснювати оцінку складових

інтелектуального капіталу підприємства. Фрагментарні "уривки" (оцінювання ринкових активів; людських ресурсів тощо) без якості не здатні сформувати потужний інтелектуальний у вартісному вимірі капітал.

Вважаємо, що кожне підприємство має шукати свій індивідуальний шлях діагностики та управління інтелектуальним капіталом, пошуку власної методології його "унікальної" оцінки. І навіть у цьому процесі буде також полягати цінність його інтелектуального капіталу. При цьому безумовно має аналізуватися і використовуватися світовий досвід оцінки і управління інтелектуальним капіталом. Серед методів оцінки варто обирати: окремо для оцінювання ринкових активів; людських ресурсів; інфраструктурних активів; інтелектуальних активів. Результати цієї інформації мають відображатися на результатах корпоративного планування.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Інтерес до проблеми вимірювання та оцінки інтелектуального капіталу пов'язаний з посиленням ролі цього виду ресурсу в формуванні конкурентоспроможності сучасного підприємства.

Мотиви вимірювання та оцінки інтелектуального капіталу досить різні, серед яких: формування стратегії підприємства; моніторинг виконання стратегії; допомоги в прийнятті рішень про диверсифікацію і розширення; основи для винагороди; сигналізування акціонерам, інвесторам, кредиторам і іншим стейкхолдерам про очікуване зростання компанії (підприємства) за рахунок його інтелектуальних активів.

Існуючі методи оцінки інтелектуального капіталу підприємств досить різноманітні, потребують ретельного відбору для використання у практичній експертно-оцінній діяльності підприємства. Кожне сучасне підприємство має обирати самостійно "портфель" методів оцінки інтелектуального капіталу в залежності від галузі, стратегічних цілей, зарубіжного досвіду, врахування власних помилок.

Перспективи подальших розвідок можуть полягати в доборі дієвих методів та інструментарію оцінки інтелектуального капіталу підприємства в залежності від галузі суб'єкта господарювання.

Література:

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Пер. с англ. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
2. Грیشнова О.А. Людський, інтелектуальний і соціальний капітал України: сутність, взаємозв'язок, оцінка, напрями розвитку [Електронний ресурс] / О.А. Грیشнова // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. — 2014. — № 1. — С. 34 — 40. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2014_1_5
3. Інтелектуальний капітал підприємства як об'єкт оцінки [Текст]: монографія / [К. Г. Сердюков та ін.]. — Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. — 323 с.
4. Молодчик М.А. Интеллектуальный капитал компании: диагностика и подходы к управлению: учеб. пособие / М.А. Молодчик. — Пермь: Изд-во Перм. нац. исслед. политехн. ун-та, 2012. — 219 с.
5. Осмятченко Л.М. Методологія оцінки інтелектуального капіталу [Текст]: монографія / Л.М. Осмят-

ченко; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". — К.: КНЕУ, 2012. — 205 с.

6. Стюарт Т.А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Пер. с англ. — М.: Поколение, 2007. — 355 с.

7. Руус Й., Пайк С., Фернстрем Л. Интеллектуальный капитал: практика управления. — Изд-во "Высшая Школа Менеджмента", СПбГУ 2-е изд. СПб.; Изд-во "Высшая школа менеджмента"; Издат. дом. С.-Петербур. ун-та, 2008. — 436 с.

8. Marr B., D. Gray, A. Neely. Why Do Firms Measure their Intellectual Capital? // Journal of Intellectual Capital. — 2003. — № 4. — С. 441—464.

9. Pyke S., Rylander A., Roos G., 2002 "Intellectual Capital Management and Disclosure", in Choo C.W.&Bontis N. (Eds.) The Strategic management of intellectual capital and organizational knowledge. — Oxford University Press, New York.

10. Шахно А.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку людського капіталу в Україні / А.Ю. Шахно, Л.С. Андрух // Інноваційна економіка. — 2017. — № 1—2 [67]. — С. 88—94.

References:

1. Brukynh, E. (2001), Yntellektual'nyj kapytal [Intellectual capital], Pyter, St.Petersburg, Russia.
2. Hrishnova, O.A. (2014), "Human, intellectual and social capital of Ukraine: essence, interconnection, assessment, directions of development", Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka, vol. 1, pp. 34—40.
3. Serdiukov, K.H. (2012), Inteltektual'nyj kapital pidpriemstva iak ob'iekt otsinky [Intellectual capital of the enterprise as an object of evaluation], KhNEU, Kharkiv, Ukraine.
4. Molodchuk, M.A. (2012), Yntellektual'nyj kapytal kompanyy: dyagnostyka y podkhody k upravleniyu [Intellectual capital of the company: diagnostics and approaches to management], Yzd-vo Perm. nats. yssled. polytekh. un-ta, Perm', Russia.
5. Osmiatchenko, L.M. (2012), Metodolohiia otsinky intelektual'noho kapitalu [Methodology for evaluating intellectual capital], KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Stiuart, T.A. (2007), Yntellektual'nyj kapytal. Novyj ystochnyk bohatsva orhanyzatsyj [Intellectual capital. A new source of wealth organizations], Pokolenye, Moscow, Russia.
7. Ruus, J. Pajk, S. and Fernstrem, L. (2008), Yntellektual'nyj kapytal: praktyka upravleniya [Intellectual capital: management practices], Yzd-vo "Vysshaia Shkola Menedzhmenta", St.Petersburg, Russia.
8. Marr, B. Gray, D. and Neely, A. (2003), "Why Do Firms Measure their Intellectual Capital?", Journal of Intellectual Capital, vol. 4, pp. 441—464.
9. Pyke, S. Rylander, A. and Roos, G. (2002), "Intellectual Capital Management and Disclosure", The Strategic management of intellectual capital and organizational knowledge, Oxford University Press, New York, USA.
10. Shakhno, A.Yu. and Andruk, L.S. (2017), "The current state and prospects of human capital development in Ukraine", Innovatsijna ekonomika, vol. 1—2 [67], pp. 88—94.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2018 р.